

ZAPOŠLJAVANJE JEDNO OD NAJVAŽNIJIH LJUDSKIH PRAVA

EMPLOYMENT ONE OF THE MOST IMPORTANT HUMAN RIGHTS

Mehmed Kenović

Pravni fakultet Univerziteta u Travniku, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

U ovom radu učinjen je pokušaj kratke, funkcionalne ilustracije sa akcentom na korelaciji obrazovanja i zapošljavanja. Optimalno rješenje bi bilo da se stalni permanentni oblici obrazovanja – škole, fakulteti i drugo, kao i kursevi, seminari i drugi oblici dopunskog i permanentnog obrazovanja prilagode što više potrebama tržišta i rada. To je evidentno najsloženiji problem, jer napredak nauke i tehnike stalno izbacuje određen broj radnika iz procesa i otvara mnoga pitanja prilagođenosti sistema obrazovanja stvarnim potrebama. Izgleda da ovom pitanju treba ubuduće posvetiti posebnu pažnju, naročito u formiranju i funkcionisanju naučnih instituta za istraživanje tržišta rada.

Ključne riječi: zapošljavanje, pravo na rad, migracija, supsidijarnost, samouprava, socijalno osiguranje, samozapošljavanje.

Key words: employment, right to work, migration, subsidiarity, self-government, social security, self-employment.

ABSTRACT

In this paper, an attempt of short and functional illustration is made with a focus on the correlation of education and employment. The optimal solution would be to as much as possible adapt constantly permanent forms of education- schools, universities, etc.. as well as a courses, seminars and other forms of supplementary and permanent education to market needs and work. This is evidently the most complex problem, because the progress of science and technology always dumps a certain number of workers from the process and opens up many questions about education system's adaptation to real needs. It seems that in a future, a particular attention should be dedicated to this issue, especially in the formation and functioning of the scientific institutes for labor market research.

1. UVOD

Svjedoci smo velikog napretka nauke, tehnike i tehnologije, ali i velikih problema u zapošljavanju i ostvarivanja prava na rad. U najnaprednijim zemljama ostvaruju se velika dostignuća i stalna otkrića, a istovremeno milioni ljudi ostaju bez posla, što znači bez najbitnijeg egzistencijalnog prava.

Problemi zapošljavanja su u središtu proučavanja i istraživanja brojnih naučnih i stručnih disciplina, a naročito – naučne organizacije rada, ekonomije, psihologije i drugih nauka i struka, posebno sistema obrazovanja i zapošljavanja u vezi s uslovima tržišta rada. Ovim se problemom bave mnoge naučne i druge institucije. U Južnoj Evropi Slovenija ima već decenijama naučni institut koji proučava i istražuje ovu tematiku – „Inštitut za delo“ Ljubljana. Treba podsjetiti da su zavodi za zapošljavanje samo servisi države koji posreduju pri zapošljavanju, ali oni nemaju kapacitete za naučno-istraživački rad u ovoj oblasti. Danas se sve više osjeća potreba za takvim institucijama i za naučnim pristupom proučavanju problema tržišta rada i radne snage.

2. SISTEMI OBRAZOVANJA I ZAPOŠLJAVANJA

Škole, fakulteti i druge obrazovne institucije trebalo bi da imaju programe koji snažno saraduju s potrebama organizacija privrednih i društvenih djelatnosti kako u javnom, tako i u privatnom sektoru (Austrija i susjedne zemlje imaju posebne agencije za zapošljavanje u privatnim radnjama i radionicama). Smatra se osnovanim da najveći standard imaju one države i društvene zajednice koje zapošljavaju u sferi društvenih djelatnosti – oblasti kulture, umjetnosti, sporta i dr. i u te oblasti ulažu velika sredstva. Da bi to ostvarili, moraju obezbjeđivati dodatna sredstva u proizvodnim, odnosno privrednim i drugim djelatnostima. Nerazvijene zemlje, odnosno zemlje s niskim

nacionalnim dohotkom, objektivno nemaju znatnije mogućnosti ulaganja u te oblasti, što ih čini još siromašnijim.

2.1. Migracije

Već duže vremena u svijetu djeluju široke migracije, radne snage raznih struka – kako bi narod rekao: „Trbuhom za kruhom preko bijela svijeta“ i tu nema nekih programskih ili planskih normi – jedni idu u Ameriku, drugi iz Amerike u Evropu, i jedino se može u tom pogledu utvrditi da su najmasovnije migracije iz Kine. Razvoj tehnike i tehnologije, te modernog makro i mikro organizovanja donosi i migracije unutar djelatnosti i struka. Dok neki privredni i drugi subjekti traže specijalizacije i superspecijalizacije, odnosno specijaliste raznih struka i savremenih djelatnosti, kod drugih prednost imaju oni koji mogu obnašati dva ili više raznih stručnih poslova.

2.2. Stanje zapošljavanja

U evidenciji Agencije za zapošljavanje u januaru o.g. registrovano je: 357.664 nezaposlena lica u Bosni i Hercegovini, od čega – žena 182.921. S evidencije je brisano 6.061, od toga zaposleni 2.994, a prijavilo se novih 9.148¹.

Procjenjuje se da je broj ukupno zaposlenih oko 500.000 a nezaposlenih 600.000. lica, što treba uzeti s rezervom jer ima priličan broj zaposlenih koje poslodavci nisu prijavili radi izbjegavanja plaćanja doprinosa – rad na crno.

Nestabilnost tržišta rada i česta promjena uslova zapošljavanja karakterišu stanje u većini evropskih zemalja.

Interesantan je sistem zapošljavanja u Austriji, gdje već duže vrijeme djeluju:

a) supsidijarnost i samouprava

Taj princip je veoma snažno ugrađen u propise i rpaksu Austrije. Njega čine područni faktori sa zakonodavnim kompetencijama u okviru saveza („Bund“). Treba podsjetiti da je Austrija savezna država sa pokrajinama: Bungereid, Niderosterreich, Salzburg, Kmeten, Stenmark, Tirol, Forsrl berg i Wein. Savezni ustav reguliše kompetencije između zemalja i saveza.

b) samoupravna (funkcionalna) zanimanja

Tu se ne radi o grupi jednog određenog područja, nego o samoupravi građana. U Austriji se održava sveobuhvatni sistem zanimanja kroz komore. Za svaku grupu zanimanja funkcioniraju komore na saveznom, odnosno pokrajinskom nivou. One su više od interesnog povezivanja – imaju zadatke u otvorenim interesima i ostavljaju otvorene ruke za saradnju.

c) socijalna samouprava

Socijalno osiguranje obuhvata: bolest, nesreću na radu i penzijsko osiguranje. Organizacije u ovoj oblasti ostvaruju vlastiti model upravljanja.

d) slobodno udruživanje – savezi

U Austriji, kao i u drugim demkratskim zemljama ima mnogo saveza s dobrovoljnim učlanjivanjem. Značajni su: Savez austrijskih sindikata i Udruženje austrijskih industrijalaca.

e) Paritetske komore

Posebnost u Austriji čine i informacioni sistem „socijalnog partnerstva“ koji se zasniva na dobrovoljnom zajedničkom radu, vezama poslodovaca (komore) i posloprimaca – radnika. Savezna radnička komora i Savez sindikata Austrije² i poljoprivrede (prezidentska konferencija i zemaljska privredna komora) su važni članovi tog saveza.

Osnovni faktori zapošljavanja su:

DRŽAVA – Zakonodavstvo svih nivoa, praćenje sprovođenja zakona, kontrola (inspekcije, evidencije, informacije i sudska arbitraža)
MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE – KOMORE
RADNIČKA UDRUŽENJA
NAUČNE INSTITUCIJE (UNIVERZITETI, EKONOMSKI INSTITUT, ŠUMARSKI INSTITUT I DR.).

Stručne službe za zapošljavanje kod nas su: Zavod za zapošljavanje Bosne i Hercegovine, Kantonalni zavodi i instituti. Naravno, ovim problemom bave se i razna udruženja, kao i društveno političke organizacije.

¹ Dnevni list „Avaz“ od 9. marta 2010. god. str. 16

² Sistemi zapošljavanja u Evropi, Drugo izdanje – 2008. god. autor M. Kenović, str. 17-19.

3. ZAKLJUČAK

Zapošljavanje je jedan od najvećih i najosjetljivijih svjetskih problema. Još ni jedna država nije uspjela u potpunosti riješiti taj problem. Zato je u fokusu pažnje svake zemlje: SAMOZAPOŠLJAVANJE. Ocjenjuje se da bi podsticaji finansijske i druge podrške od opštine do Federacije mogle doprinijeti efikasnijem ublažavanju tog problema. U istom cilju trebalo bi stalno pratiti situaciju na tržištu rada i radne snage i saglasno novim saznanjima prilagođavati sisteme obrazovanja tim potrebama, a naročito inoviranje programa permanentnog obrazovanja, odnosno obrazovanja uz rad.

4. LITERATURA

1. B. Žepić, Radno i socijalno pravo, Logos, Split, 1998. godina
2. S. Dedić, J. Gradašćević-Sijerčić, Radno pravo, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2005. godina
3. M. Kenović, Radna disciplina, Svjetlost, Sarajevo